

Taittiriya Samhita

Book 1, Chapter 1

कृष्ण यजुर्वेदीया तैत्तिरीय संहिता, प्रथमं काण्डम्, प्रथमः प्रपाठकः

दर्शपूर्णमासौ

इ॒षे त्वो॒र्जे त्वा

वा॒यवः॑ स्थोपा॒यवः॑ स्थ

दे॒वो वः॑ सवि॒ता प्रा॒र्पय॑तु श्रेष्ठ॒तमा॒य क॒र्मणे॑ ।

आ प्या॒यध्व॑म॒घ्निया॑ दे॒वभा॒गमूर्ज॑स्व॒तीः प॒र्यस्व॑तीः प्र॒जाव॑ती॒रन॑मी॒वा अ॒यक्ष्माः॑ ।

मा वः॑ स्तेन ई॒शत॑ माऽघ॒शंसः॑ ।

रु॒द्रस्य॑ हे॒तिः परि॑ वो वृ॒णक्तु॑ ।

ध्रु॒वा अ॒स्मिन् गो॑प॒तौ स्या॑त ब॒ह्वीः ।

यज॑मानस्य प॒शून् पा॑हि ॥

[[1-1-2-1]]

य॒ज्ञस्य॑ घो॒षद॑सि

प्र॒त्युष्ट॑ रक्षः प्र॒त्युष्टा॑ अ॒रा॒तयः॑

प्रे॒यम॑गाद्धि॒षणा॑ ब॒र्हिर॑च्छ॒ मनु॑ना कृ॒ता स्व॒धया॑ वि॒तष्टा॑ । त आ व॑हन्ति क॒वयः॑ पु॒रस्ता॑द् दे॒वेभ्यो॑ जुष्टमि॒ह ब॒र्हिरा॑सदे ॥

दे॒वानां॑ परि॒षूत॑मसि

व॒र्षवृ॑द्धमसि

दे॒व॑ब॒र्हिर्मा॑ त्वाऽन्व॒ञ्जा ति॑र्यक्

प॒र्वं ते॑ रा॒ध्यास॑म्

आच्छे॒त्ता ते॒ मा रि॑ष॒म् ।

दे॒व॑ब॒र्हिः श॒तव॑ल्दां वि रो॒ह स॒हस्र॑वल्शाः ॥

[[1-1-2-2]]

वि व॒यं रु॑हेम

पृथि॒व्याः संपृ॑चः पाहि

सुसंभृतां त्वा संभरामि

अदित्यै रास्नाऽसीन्द्राण्यै सन्नहनम्

पूषा ते ग्रन्थिं ग्रन्थातु स ते माऽऽस्थात्।

इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्यामुद्यच्छे बृहस्पतेर्मूर्धा हरामि

उर्वन्तरिक्षमन्विहि

देवंगममसि ॥

[[1-1-3-1]]

शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायै

मातरिश्वनो घर्मो ऽसि

द्यौरसि पृथिव्यसि

विश्वधाया असि परमेण धाम्ना

दृहस्व मा ह्याः।

वसूनां पवित्रमसि शतधारं

वसूनां पवित्रमसि सहस्रधारः ॥

हुतः स्तोको हुतो द्रप्सः।

अग्नये बृहते नाकाय। स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याम्।

सा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मा

सम्पृच्यध्वमृतावरीरूर्मिणीर्मधुमत्तमा मन्द्रा धनस्य सातये

सोमैः

[[1-1-3-2]]

त्वाऽऽ तनच्मीन्द्राय दधि

विष्णो हव्यः रक्षस्व ॥

[[1-1-4-1]]

कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयम्।

वेषाय त्वा

प्रत्युष्टः रक्षः प्रत्युष्टा अरातयः।

धूरसि

धूर्व धूर्वन्तम्

धूर्व तं यो ऽस्मान् धूर्वति तं धूर्व यं वयं धूर्वामः

त्वं देवानामसि सखितमं पप्रितमं जुष्टमं वहितमं देवहृतमम्

अहुतमसि हविर्धानम्।

दृहस्व मा ह्याः।

मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रेक्षे

मा भेर्मा सं विक्था मा त्वा ॥

[[1-1-4-2]]

हिंसिषम्

उरु वाताय

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नये जुष्टं निर्वपाम्यग्नीषोमाभ्याम्

इदं देवानामिदमु नः सह

स्फात्यै त्वा नारात्यै

सुवरभि वि ख्येषं वैश्वानरं ज्योतिः।

दृहन्तां दुर्या द्यावापृथिव्योः।

उर्वन्तरिक्षमन्विहि।

अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामि।

अग्ने हव्यं रक्षस्व ॥

[[1-1-5-1]]

देवो वः सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः।

आपो देवीरग्रेपुवो अग्रेगुवो ऽग्रं इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिं घत्त

युष्मानिन्द्रो ऽवृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीध्वं वृत्रतूर्ये

प्रोक्षिताः स्थ।

अग्नये वो जुष्टं प्रोक्षाम्यग्नीषोमाभ्याम्।

शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायै।

अवधूतं रक्षो ऽवधूता अरातयः।

अदित्यास्त्वगसि प्रति त्वा ॥

[[1-1-5-2]]

पृथिवी वेत्तु।

अधिषवणमसि वानस्पत्यं प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्तु।

अग्नेस्तनूरसि वाचो विसर्जनम्

देववीतये त्वा गृह्णामि।

अद्रिरसि वानस्पत्यः

स इदं देवेभ्यो हव्यं सुशमिं शमिष्व।

इषमा वदोर्जमा वद

द्युमद्वदत

वयं संघातं जेष्व

वर्षवृद्धमसि

प्रति त्वा वर्षवृद्धं वेत्तु

परापूतं रक्षः परापूता अरातयः।

रक्षसां भागो ऽसि

[[1-1-5-3]]

वायुर्वो वि विनक्तु

देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रति गृह्णातु ॥

[[1-1-6-1]]

अवधूतं रक्षो ऽवधूता अरातयः।

अदित्यास्त्वर्गसि प्रति त्वा पृथिवी वेत्तु

दिव स्कम्भनिरसि प्रति त्वादित्यास्त्वर्गवेत्तु

धिषणाऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिव स्कम्भनिर्वेत्तु

धिषणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्तु

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवे ऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामधि वपामि

धान्यमसि धिनुहि देवान्

प्राणाय त्वा

[[1-1-6-2]]

अपानाय त्वा व्यानाय त्वा

दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धाम्।

देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रति गृह्णातु ॥

[[1-1-7-1]]

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छ।

अपान्ने ऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादं सेधाऽऽ देवयजं वह

निर्दग्धं रक्षो निर्दग्धा अरातयः।

ध्रुवमसि पृथिवीं दृष्ट्वाऽऽयुर्दृष्ट्वह प्रजां दृष्ट्वह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह

ध्रुवमस्यन्तरिक्षं दृष्ट्वह प्राणं दृष्ट्वापानं दृष्ट्वह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह

धरुणमसि दिवं दृष्ट्वह चक्षुः ॥

[[1-1-7-2]]

दृष्ट्वह श्रोत्रं दृष्ट्वह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह

धर्मासि दिशो दृष्ट्वह योनिं दृष्ट्वह प्रजां दृष्ट्वह सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह

चितः स्थ प्रजामस्मै रयिमस्मै सजातानस्मै यजमानाय पर्यूह

भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यध्वम्।

यानि घर्मे कपालान्युपचिन्वन्ति वेधसः। पूष्णास्तान्यपि व्रत इन्द्रवायू वि मुञ्चताम् ॥

[[1-1-8-1]]

सं वपामि

समापो अद्भिरग्मत समोषधयो रसेन

स रेवतीर्जगतीभिर्मधुमतीर्मधुमतीभिः सृज्यध्वम्

अद्भ्यः परि प्रजाताः स्थ समद्भिः पृच्यध्वम्।

जनयत्यै त्वा सं यौमि।

अग्नये त्वाऽग्नीषोमाभ्याम्

मखस्य शिरो ऽसि

घर्मो ऽसि विश्वायुः।

उरु प्रथस्वोरु ते यज्ञपतिः प्रथताम्।

त्वचं गृहीष्व।

अन्तरितं रक्षो ऽन्तरिता अरातयः।

देवस्त्वा सविता

[[1-1-8-2]]

श्रपयतु वर्षिष्ठे अधि नाके।

अग्निस्ते तनुवं माऽति धाक्।

अग्ने हव्यं रक्षस्व

सं ब्रह्मणा पृच्यस्व।

एकताय स्वाहा द्विताय स्वाहा त्रिताय स्वाहा ॥

[[1-1-9-1]]

आ ददे।

इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शततेजाः।

वायुरसि तिग्मतेजाः

पृथिवि देवयजन्योषध्यास्ते मूलं मा हिंसिषम्

अपहतो ऽररुः पृथिव्यै

व्रजं गच्छ गोस्थानम्।

वर्षतु ते द्यौः

बधान देव सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्यो ऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्।

अपहतो ऽररुः पृथिव्यै देवयजन्यै

व्रजम् ॥

[[1-1-9-2]]

गच्छ गोस्थानम्।

वर्षतु ते द्यौर्

बधान देव सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्यो ऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक्।

अपहतो ऽररुः पृथिव्या अदेवयजनः।

व्रजं गच्छ गोस्थानम्।

वर्षतु ते द्यौः।

बधान देव सवितः परमस्यां परावति शतेन पाशैर्यो ऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा ॥

[[1-1-9-3]]

मौक्।

अररुस्ते दिवं मा स्कान्

वसवस्त्वा परि गृह्णन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वा परि गृह्णन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा ऽऽदित्यास्त्वा परि गृह्णन्तु जागतेन

छन्दसा

देवस्य सवितुः सवे कर्म कृण्वन्ति वेधसः।

ऋतमस्यृतसदनमस्यृतश्रीरसि

धा असि स्वधा असि।

उर्वी चासि वस्वी चासि

पुरा क्रूरस्य विसृपो विरिञ्चिन्

[[1-1-9-4]]

उदादाय पृथिवीं जीरदानुर्यामैरयञ्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तां धीरासो अनुदृश्य यजन्ते ॥

[[1-1-10-1]]

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयः ।

अग्नेर्वस्तेजिष्ठेन तेजसा निष्टपामि

गोष्ठं मा निर्मृक्षं वाजिनं त्वा सपत्नसाहं सं माज्जिर्म

वाचं प्राणं चक्षुः श्रोत्रं प्रजां योनिं मा निर्मृक्षं वाजिनीं त्वा सपत्नसाहीं सं माज्जिर्म ।

आशासाना सौमनसं प्रजां सौभाग्यं तनूम । अग्नेरनुव्रता भूत्वा सं नह्ये सुकृताय कम् ।

सुप्रजसस्त्वा वयं सुपत्नीरुप ॥

[[1-1-10-2]]

सेदिम । अग्नें सपत्नदम्भनमदब्धासो अदाभ्यम्

इमं वि ध्यामि वरुणस्य पाशं यमबन्धीत सविता सुकेतः । धातुश्च योनौ सुकृतस्य लोके स्योनं मे सह पत्यां करोमि

समायुषा सं प्रजया समग्ने वर्चसा पुनः । सं पत्नी पत्याऽहं गच्छे समात्मा तनुवा मम

महीनां पयो ऽस्योषधीनां रसस्तस्य ते ऽक्षीयमाणस्य निः ॥

[[1-1-10-3]]

वपामि

महीनां पयो ऽस्योषधीनां रसो ऽदब्धेन त्वा चक्षुषावैक्षे सुप्रजास्त्वाय

तेजो ऽसि तेजो ऽनु प्रेह्यग्निस्ते तेजो मा वि नैत् ।

अग्नेर्जिह्वाऽसि सुभूर्देवानाम् ।

धाम्नैधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे भव

शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजो ऽसि

देवो वः सवितोत्पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः

शुक्रं

[[1-1-10-4]]

त्वा शुक्रायां धाम्नैधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामि

ज्योतिस्त्वा ज्योतिष्यर्चिस्त्वा ऽर्चिषि धाम्नैधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे गृह्णामि

[[1-1-11-1]]

कृष्णो ऽस्याखरेष्ठो ऽग्नये त्वा स्वाहा

वेदिरसि बर्हिषे त्वा स्वाहा

बर्हिरसि सुग्भ्यस्त्वा स्वाहा

दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा

स्वधा पितृभ्य ऊर्गर्भव बर्हिषद्भ्यः ।

ऊर्जा पृथिवीं गच्छत

विष्णोः स्तूपो ऽसि ।

ऊर्णाम्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यः ।

गन्धर्वो ऽसि विश्वावसुर्विश्वस्मादीषतो यजमानस्य परिधिरिड ईडितः ।

इन्द्रस्य बाहुरसि ॥

[[1-1-11-2]]

दक्षिणो यजमानस्य परिधिरिड ईडितः ।

मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परि धत्तां ध्रुवेण धर्मणा यजमानस्य परिधिरिड ईडितः

सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्चिदभिशास्त्याः ।

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमह्यग्रे बृहन्तमध्वरे

विशो यन्त्रे स्थः ।

वसूनां रुद्राणामादित्यानां सदसि सीद

जुहूरुपभृद् ध्रुवाऽसि घृताची नाम्ना प्रियेण नाम्ना प्रिये सदसि

[[1-1-11-3]]

सीद ।

एता असदन्त्सुकृतस्य लोके

ता विष्णो पाहि

पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञनियम् ॥

[[1-1-12-1]]

भुवनमसि वि प्रथस्व ।

अग्ने यष्टरिदं नमः ।

जुहेह्यग्निस्त्वा ह्यति देवयज्यायै ।

उपभृदेहि देवस्त्वा सविता ह्यति देवयज्यायै ।

अग्नाविष्णू मा वामव क्रमिषम् ।

वि जिहाथां मा मा सं ताप्तम् ।

लोकं मे लोककृतौ कृणुतम् ।

विष्णोः स्थानमसि ।

इत इन्द्रो अकृणोद्वीर्याणि

समारभ्योर्ध्वो अध्वरो दिविस्पृशम्

अहुतो

[[1-1-12-2]]

यज्ञो यज्ञपतेः ।

इन्द्रावान्त्स्वाहा

बृहद्भाः

पाहि मा ऽग्ने दुश्चरितादा मा सुचरिते भज

मखस्य शिरो ऽसि सं ज्योतिषा ज्योतिरङ्गाम् ॥

[[1-1-13-1]]

वाजस्य मा प्रसवेनोद्ग्राभेणोदग्रभीत् । अथा सपत्नाः इन्द्रो मे निग्राभेणाधराः अकः ॥

उद्ग्राभञ्च निग्राभञ्च ब्रह्म देवा अवीवृधन् । अथा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम् ॥

वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वा ऽऽदित्येभ्यस्त्वा ।

अक्तः रिहाणा वियन्तु वयः

प्रजां योनिं मा निर्मृक्षम्

आ प्यायन्तामाप ओषधयः ।

मरुतां पृषतयः स्थ

दिवम् ॥

[[1-1-13-2]]

गच्छ ततो नो वृष्टिमेरय ।

आयुष्वा अग्ने ऽस्यायुर्मे पाहि

चक्षुष्वा अग्ने ऽसि चक्षुर्मे पाहि

ध्रुवाऽसि

यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव पणिभिर्वीयमाणस्तं त एतमनु जोषं भरामि नेदेष त्वदपचेतयातै

यज्ञस्य पाथ उप समितम् ।

सः स्रावभागाः स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठा बर्हिषदश्च ॥

[[1-1-13-3]]

देवा इमां वाचमभि विश्वे गृणन्त आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम्

अग्नेर्वामपन्नगृहस्य सदासि सादयामि

सुम्नाय सुम्निनी सुम्ने मां धत्तम्।

धुरि धुर्यौ पातम्

अग्नेऽदध्यायोऽशीततनो पाहि माऽद्य दिवः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्वन्त्यै पाहि दुश्चरितात्।

अविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनिं स्वाहा

देवां गातुविदो गातुं वित्त्वा गातु

[[1-1-13-4]]

मित्

मनसस्पत इमं नो देव देवेषु यज्ञं स्वाहा वाचि स्वाहा वार्ते धाः ॥

[[1-1-14-1]]

उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादयध्वै उभा दाताराविषां रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् ॥

अश्रवः हि भूरिदावत्तरा वां विजामातुरुत वां घा स्यालात्। अथा सोमस्य प्रयती युवभ्यामिन्द्राग्नी स्तोमं जनयामि नव्यम् ॥

इन्द्राग्नी नवतिं पुरो दासपत्नीरधूनुतम्। साकमेकेन कर्मणा ॥

शुचिं नु स्तोमं नवजातं अद्येन्द्राग्नी वृत्रहणा जुषेथाम् ॥

[[1-1-14-2]]

उभा हि वां सुहवा जोहवीमि ता वाजं सद्य उशते धेष्ठा ॥

वयमु त्वा पथस्पते रथं न वाजसातये। धिये पूषन्नयुज्महि ॥

पथस्पथः परिपतिं वचस्या कामेन कृतो अभ्यानडर्कम्। स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्ना धियं धियं सीषधाति प्र पूषा ॥

क्षेत्रस्य पतिना वयं हितेनेव जयामसि। गामश्वं पोषयित्वा स नः ॥

[[1-1-14-3]]

मृडातीदृशे ॥

क्षेत्रस्य पते मधुमन्तमूर्मिं धेनुरिव पयो अस्मासु धुक्व। मधुश्रुतं घृतमिव सुपूतमृतस्य नः पतयो मृडयन्तु ॥

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान्। युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम ॥

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवाम तदनु प्रवोढुम्। अग्निर्विद्वान्त्स यजात् ॥

[[1-1-14-4]]

सेदु होता सो अध्वरान्त्स ऋतून्कल्पयाति ॥

यद्वाहिष्ठं तदग्नये बृहदर्चं विभावसो। महिषीव त्वद्रयिस्त्वद्वाजा उदीरते ॥

अग्ने त्वं पारया नव्यो अस्मान्त्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा। पूश्वं पृथ्वी बहुला न उर्वी भवां तोकाय तनयाय शं योः ॥

त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ

[[1-1-14-5]]

मर्त्येष्व। त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥

यद्वा वयं प्रमिनाम व्रतानि विदुषां देवा अविदुष्टरासः। अग्निष्टद् विश्वमा पृणाति विद्वान्येभिर्देवाः ऋतुभिः कल्पयाति ॥